

Două documente de la Mihai Viteazul

SILVIA VĂTAFU-GĂITAN

În fondul Comisia de cercetare a drepturilor stăpânilor particulari asupra pământurilor restituite de turci (1830-1831), comisie înființată la 29 martie 1830, în scopul aplicării prevederilor Tratatului de la Adrianopole (1829) și a actelor anexe ale acestuia, referitoare la restituirea către Țara Românească a teritoriilor fostelor raiale Giurgiu, Turnu și Brăila, se află copii și traduceri adevărate după documente din secolele XIV-XIX, anume hrisoave, cărți domnești, anaforale, cărți de hotârmicie, cu care petenții (așezăminte eclesiastice, instituții de stat sau boieri), ce-și solicită proprietățile, își susțin dreptul lor de posesie.

Printre aceste acte, am găsit o carte a lui Mihai Viteazul, domnul Țării Românești, din 1595 (7103) iulie 18¹, prin care întărește lui Mihalcea ban moșie la Șcheaul din județul Râmnicul Sărat și Brăila. Documentul s-a păstrat sub formă de traducere, în limbile română și rusă, după originalul slav, așa cum se precizează și în nota scrisă cu creionul la sfârșitul textului: „Nefiind originalul slavonesc, afară de această copie, altă tălmăcire nu s-a înfățișat la Comisie”. Însemnarea nu are iscălitură și dată. Această carte domnească face parte din dosarul întocmit pentru Maria Cărpeneșanca și Iancu Roset, care cer să li se restituie moșia Șcheaul, din hasul Brăilei.

În jalba acestora se precizează că documentele acestei moșii au fost la Brașov, de unde, după multă vreme, au reușit să le aducă. De altfel, este cunoscut faptul că la 1821, în împrejurările intrării armatelor turcești în țară, mulți boieri au pribegit în Transilvania, la Sibiu sau Brașov, luând cu ei ceea ce aveau mai de preț, inclusiv documentele de proprietate. În acest mod a procedat și mitropolitul Dositeiu Filitti, care a plecat la Brașov, cu arhiva Mitropoliei Țării Românești. După evenimente, mitropolitul nu a mai revenit în scaun, iar arhiva s-a împrăștiat².

Cartea lui Mihai Viteazul se află alături de alte șapte documente din secolul al XVII-lea³, pe baza cărora cei doi își revendică drepturile de proprietate.

---

¹ D.A.N.I.C., fond *Comisia de cercetare a drepturilor stăpânilor particulari asupra pământurilor restituite de turci*, ds. 70, f. 5-5v.; în continuare: *Comisia*.

² Tudor Mateescu, Marcel Ciucă, *Mănăstirile din Țara Românească și Moldova ca locuri de depunere a documentelor*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXXVII, nr. 5-6, mai-iunie 1985, p. 448-449.

³ Dăm, în continuare, rezumatele acestor documente:

– 1656 (7164) aprilie 25, Târgoviște – Hrisovul lui Constantin Șerban, vv. Țării Românești, prin care întărește lui Balea logofăt din Chiojd moșie la Șcheaul. Traduceri adevărate în limbile română și rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 6-6v.

În cartea lui Mihai Viteazul este menționat și satul Potoceani, jud. Buzău, în legătură cu Datco clucer din Potoceani, de la fiii căruia Mihalcea ban a cumpărat moșia. În urma verificării corpurilor de documente, *Documente privind Istoria României* și *Documenta Romaniae Historica*, am constatat că aceasta este prima atestare a satului mai sus amintit, la 1595. Edițiile de documente menționate înregistrează existența acestui sat într-un document din 28 septembrie 1597⁴.

Deși nu este hrisov, este o carte domnească, la sfârșitul textului se află divanul domnesc, din care fac parte: Ivan mare vornic, Miroslov mare logofăt, Tudosie vistier, Calotă spătar, Radul căminar, Stroie stolnic, Șarban paharnic, Preda mare postelnic. Documentul este scris de Stanciul. Acesta nu mai apare ca scriitor pentru alte acte provenite din cancelaria lui Mihai Viteazul, apare însă un Stanciul care scrie o carte domnească din 1596 (7104) iulie 29⁵. Având în vedere că ambele documente s-au păstrat sub formă de traduceri, din limba slavă, este posibil ca într-una din ele să fie o greșală de lectură, iar sub aceste două nume să fie, de fapt, același personaj.

Al doilea document este din 1597 (7105) februarie 15⁶, o carte domnească

– 1656 (7164) iunie 11 – Cartea lui Constantin Șerban, vv. Țării Românești, prin care îi întărește jupânesei Neacșa dreptul de a lua dijma de pe moșia Șcheaul. Copie adevărită, trad. în lb. rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 7.

– 1656 (7165) decembrie 14, Târgoviște – Hrisovul lui Constantin Șerban vv. Țării Românești prin care întărește lui Balea logofăt din Starchiojd, din jud. Saac, moșie în satul Șcheaul. Trad. în lb. română și rusă, adevărite; *Comisia*, ds. 70, f. 8-9v.

– 1680 (7188) august 17 – Zapisul lui Albul din Potoceni prin care vinde jupânesei Mușa, soția lui Stanciul căpitan din Vernești, ocină în Șcheaul. Copie și trad. în lb. rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 14.

– 1681 (7189) aprilie 30 – Zapisul lui Ivașcu și alții din Potoceni prin care vând jupânesei Mușa moșia din Șcheaul. Copie adevărită și trad. în lb. rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 14v.-15.

– 1681 (7189) iunie, f.z. – Zapisul lui Albul din Potoceni prin care vinde jupânesei Mușa, a lui Stanciul căpitan din Vernești, ocină în Șcheaul. Copie adevărită și trad. în lb. rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 15-15v.

– 1686 (7194) ianuarie, f.z. – Cartea lui Șerban Cantacuzino, vv. Țării Românești, prin care poruncește către 6 boieri să cerceteze pricina Mușei, ce a fost soția lui Stanciu căpitan din Vernești, pentru moșia Șcheaul. Copie adevărită și trad. în limba rusă; *Comisia*, ds. 70, f. 16-16v.

⁴ *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, vol. XI (1593-1600). *Domnia lui Mihai Viteazul*, Ed. Academici R.S.R., București, 1975, p. 347-350 (nr. 264); în continuare: *D.R.H.*

⁵ D.A.N.I.C., *Colecția Manuscrise*, nr. 443 (Condica m-rii Bucovățu), f. 122v.-123; publicat în *D.R.H.*, vol. XI, p. 247-248 (nr. 186).

⁶ D.A.N.I.C., *Colecția Documente Muntenești*, CCLIX/2; documentul este semnalat de Pavel-Mircea Florea, în articolul *Un document necunoscut de la Mihai Viteazul*, în „*Revista Fundației Culturale <<Mihai Viteazul>> – Călugăreni*”, an III, 1997, nr. 5, p. 18-19.

prin care Mihai Viteazul întărește lui Preda postelnic satele Sălcuța și Necuia. El a fost achiziționat în cursul anului 1997⁷. Preda postelnic, destinatarul acestui act, este posibil a fi Preda Buzescu mare postelnic, deoarece într-un hrisov din <1598> februarie 24⁸, domnitorul întărește frașilor Buzești, Radu mare clucer, Preda mare postelnic și Stroe mare stolnic, mai multe sate, printre care și Sălcuța, care se află pe apa Desnățuiului, la 35 km de Craiova. În ceea ce privește al doilea topic, Necuia, întrucât el nu mai apare în alte documente, s-ar putea să fie o parte din satul Sălcuța.

În cuprinsul documentului sunt amintite alte două cărți domnești, a lui Pătrașco voievod (1554-1557) și a lui Mihnea Turcitul. Prima nu s-a păstrat, iar cea de-a doua este din 1581 (7089) iulie 17⁹. Mihnea vv., domnul Țării Românești, întărește lui Hamza ban și jupâniței sale, Marga din Crețești, satul Sălcuța, cu rumâni și țigani, anume partea Velicăi, sora Margăi, care a murit și neavând copii și-a lăsat toată averea surorii sale, Marga. Acest document completează informația din cartea lui Mihai Viteazul din 1597, în care apare doar Marga, ca moștenitoare a tatălui ei, Dragul al lui Cherbelez, deși în textul slav avem formularea „дѣццнрнм сн” (fidelor sale), fără a o mai pomeni pe cea de-a doua fiică, aceasta fiind moartă la data respectivă. Textul actului nu lămurește care este legătura între destinatarul, Preda postelnic, căruia domnitorul îi întărește moșia Sălcuța, și celelalte persoane, amintite ca fiind anterior proprietare ale acestui sat, pentru care au avut și pricini de judecată.

Deși carte domnească, la sfârșit este trecut divanul domnesc, format din marii boieri, anume: Dumitru mare vornic, Tudosie mare logofăt, Stoica vistier, Negrea spătar, Stroe stolnic, Radul comis, Șerban paharnic și Preda mare postelnic. Scriitorul actului este un Neagul, care mai scrie șase documente provenind din cancelaria lui Mihai Viteazul.

Alături de originalul slav avem și o traducere din 30 noiembrie 1841, făcută la Craiova, de A.Milanovici, care prezintă o serie de inexactități ce alterează înțelesul textului.

ANEXE

1595 (7103) iulie 18, București. – *Mihai Viteazul, vv. Țării Românești, întărește lui Mihalcea ban moșie în satul Șcheaul.*

Cu mila lui Dumnezeu, Io Mihail voievoda și domnu a toată Țara Rumânească, feciorul marelui și preabunului Pătrașco voievod. Dat-am domniia mea

⁷ Anca-Anda Mihalcea, *Înbogățirea bazei documentare la Arhivele Naționale Istorice Centrale în anul 1997*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1-2, 1998, p. 210-220.

⁸ *Documente privind istoria României. Veacul XVI, B. Țara Românească*, vol. VI (1591-1600), Ed. Academiei R.P.R., București, 1953, f. 303-307 (nr. 320); în continuare: *D.I.R.*

⁹ D.A.N.I.C., *Colecția Documente istorice, CXCVI/42*; publicat în *D.I.R.*, vol. V (1581-1590), f. 29-30 (nr. 31).

această poruncă a domniei mele jupan Mihalcea banul ca să-i fie lui moșie în satul Șcheaul, partea lui Datco clucer, însă a patra parte de sat, tot, cu totul, cu rumâni, și cu câmp, și pădure și du preste tot, pentru că au cumpărat cinstitul boierul domniei mele, jupan Mihalcea banul, de la Micleuș și Radu, și Datcu, și Albu, feciorii lui Datco clucer din Potoceani, drept 5000 aspri gata. Și iar au cumpărat cinstitul boierul domniei mele, jupan Mihalcea banul, moșie de la Micleuș și de la jupâneasa lui, Voica, însă partea jupânesii lui, Voichii, dă zestre, drept 1000 aspri gata. Și au vândut Micleuș, și Radu, și Datcu, și Albul și jupâneasa Voica această moșie, ce s-au zis mai sus, de a lor bună voie și cu știrea [și cu știrea] tuturor megiașilor, din sus și din jos, și dinaintea domniei mele.

Drept aceea, și domnia mea am dat cinstitului boierului jupan Mihalcea banul ca să-i fie lui moșie ohavnică, lui și feciorilor lui, și nepoților, și strănepoților, și de către nimenea să nu să clinească, după zisa domniei mele.

Iată și mărturii am pus domnia mea pă: jupan Ivan vel dvořnic, jupan Miroslav vel logofăt, i Tudosie vistier, i Calotă spătar, i Radul căminar, i Stroie stolnic, i Șarban paharnic, i jupan Preda vel postelnic. Și ispravnic, Miroslav vel logofăt.

Eu Stanciul am scris în scaunul cetății ot București, luna iulie 18, de la Adam până acum, curgerca anilor, vâleat 7103.

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond *Comisia de cercetare a drepturilor stăpânilor particulari asupra pământurilor restituite de turci*, ds. 70, f. 5-5v. Traducere română și rusă.

1597 (7105) februarie 15. – *Mihai Viteazul, vv. Țării Românești, întărește lui Preda postelnic satele Sălcuța și Necuia.*

† М<и>л<о>стїю Б<о>жїю, Іу Мнѣхана вонвода <и> г<о>сподн<н> въсю землѣ Влахїнскїе, с<и>нъ великаг<о> и прѣдобраг<о> Петрашко вонвода. Дават г<о>с<п>од<ст>ва ми сїю повелѣніе г<о>с<п>од<ст>ва ми болѣринѣ г<о>с<п>од<ст>ва ми, жѣпан Преда пост<елникъ> и със с<и>нове им, елицеже<е> Б<о>гъ дал, такоже<е> да им ест село Сѣлкѣца и Некѣта и съ въсьми хѣтаршм, шт селнц<е> и шт полн и шт водї и шт шѣм и съ веч<и>ни и шт въсакшм доходшк и въсьех и по въсьд<а>, понеже<е> ест бил стара и права шч<и>нѣ за дѣдннѣ Драгѣлѣв Кервелезев¹, а шн ест дал дѣщирим си, Марген, ест дал за прекїе, въ д<ь>ни Петрашко вонвода.

А къда ест бил въ д<ь>ни поконнаг<о> Іу Мнѣхѣ вонвода, жѣпан Хамза и жѣпаннц<а> ег<о>, Марга, шни сѣ<т> и мали прѣніе с<ь> сѣнокшм си Драгѣл Прѣвѣлов лог<офѣт>. Снц<е> преше шнѣ како не ест

¹ Slovele finale, ев, au fost adăugate cu altă cemeală.

дал прекіє тог<о> виш<е> реч<е>но село, а нѹ ест дал рѡдїтеле ен тькмо довитѡк. А потѡм покоенаг<о> Мнѡхнѣ вонвода сѡд<н>ль по правдѹ и по законѹ в<о>жїи и дал ест Прѣвѹлов лѡг<офѣт> законѹ вї болѣри да с<е> заклет како не ест дал тог<о> виш<е> реч<е>но село прекіє жѹпаницен Маргее родїтеле ен а нѹ ест дал тьчїи довит<ок>². А потом Прѣвѹл лѡг<офѣт> а ѡн не е<ст> вѣзмогош<е> да с<е> з<ак>²лет на дь>нѣ и на сорѡк ни как<о>² а нѹ ѡстал ест ѡт закон, ѡт прѣд покоенаг<о> Мнѡхнѣ вонвод<а>. Али кьда ест сьда, вѣ дьни г<о>с<по>д<ст>ва ми, не ест могль даст покони ѡт Драгѹл сь>нѣ Прѣвѹлов лѡг<офѣт> и пак преш<е> како рѡдїтеле и.и. Г<о>с<по>д<ст>ва ми гледах и сѡднѹ по правдѹ и по закон в<о>жїи и видѣхѡм книг Петрашко вонвод<а> за прекї <е> и книг Мнѡхнѣ вонвод<а>, како ест ѡстал Прѣвѹл лѡг<офѣт> ѡт закон ѡт пред по<ко>енаг<о> Мнѡхнѣ вонвод<а>, и г<о>с<по>д<ст>ва ми сѡднѹ по правдѹ и по закон в<о>жїи и сьс вѣсеми чьстителми правителен г<о>с<по>д<ст>ва ми.

Сег<о> радї дадѡх г<о>с<по>д<ст>в<а> ми болѣринѹ г<о>с<по>д<ст>в<а> ми Предеев пѡст<елник> такоже да мѹ ест село Сьлѡкѹц<а> и Некѡїа сь вѣсеем хотарѡм ѡт селнщ<е> и ѡт поле и ѡт воде и ѡт шѡм и ѡт по вѣсѹд<а> хотарѡм.

Се ѹбо и сведѣтел<їе> поставлѣх г<о>с<по>д<ст>ва ми: жѹпан Дѡмитрѹ вел двор<ник> и Тѹд<о>сїе вел лѡг<офѣт> и Стонка вист<їар> и Негрѣ спат<ар> и Строе стол<ник> и Радѹл ком<нс> и Шербан пех<арник> и Преда вел пѡст<елник>. Ис<правник> тѹдосїе вел лѡг<офѣт>.

Пис Нѣгѹл, м<ѣ>с<е>ц<а> ф<еврѹа>р<їе>, еї дь>ни, вѣ лѣт
зрѣ.

† Іѡ Мнѡхана воевода, мнлостїю божїю, господнѣ
Іѡ Мнѡхана во<ево>д<а>.

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, colecția Documente Muntenești, CCIX/2. Orig., slav, difolio (41,5 x 11 cm), rupt în indoituri, pătat, lipsă fila a doua, monograma în chinovar, sigiliu rotund, mijlociu, timbrat, deteriorat, cu semnătura domnului; cu o trad. defectuoasă, de A.Milanovici, din 30 noiembrie 1841.

² Loc rupt.

Traducere:

†Din mila lui Dumnezeu, Io Mihail voievod și domn a toată Țara Românească, fiul marelui și preabunului Pătrașco voievod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele boierului domniei mele, jupan Preda postelnic și cu fiii săi, câți Dumnezeu i-a dăruit, ca să-i fie satul Sălcuța și Necuia și cu tot hotarul, din seliște și din câmp, și din apă, și din pădure, și cu rumâni, și din tot venitul, și tot și de pretutindeni, pentru că a fost ocină veche și dreaptă, de dedină, a lui Dragul al lui Cherbelez, iar el a dat-o fiicelor sale, Margăi i-a dat-o de zestre, în zilele lui Pătrașco voievod. Iar când a fost în zilele răposatului Io Mihnea voievod, jupan Hamza și jupanița lui, Marga, au avut pără cu fiii lui Dragul al lui Pârvul logofăt. Și așa pără el cum că nu i-a dat de zestre acel mai sus zis sat, ci i-au dat părinții ei doar niște dobitoace. Iar apoi, răposatul Mihnea voievod a judecat pe dreptate și pe legea dumnezeiască și i-a dat lui Pârvul logofăt, lege, 12 boieri, că să jure că nu i-au dat acel sat mai sus zis, de zestre, jupaniței Marga părinții ei, ci i-au dat niște dobitoace. Iar apoi, Pârvul logofăt nu a putut să se jure la zi și la soroc nicum, ci a rămas de lege, dinaintea răposatului Mihnea voievod. Însă, când a fost acum, în zilele domniei mele, nu a putut să fie în liniște de către Dragul, fiul lui Pârvul logofăt, și iar a pârât, ca și părinții lui. Domnia mea am cercetat și am judecat, după dreptate și după legea dumnezeiască și am văzut cartea lui Pătrașco voievod, de zestre și cartea lui Mihnea voievod, cum a rămas Pârvul logofăt de lege, înaintea răposatului Mihnea voievod, și domnia mea am judecat pe dreptate și pe legea dumnezeiască și cu toți cinstiții dregători ai domniei mele.

Pentru aceea, am dat și domnia mea boierului domniei mele, lui Preda postelnic, ca să-i fie satul Sălcuța și Necuia, cu tot hotarul, din seliște, și din câmp, și din apă, și din pădure, și de peste tot hotarul.

Iată dar și martori am pus domnia mea: jupan Dumitru mare vornic, și Tudosie mare logofăt, și Stoica vistier, și Negrea spătar, și Stroe stolnic, și Radul comis, și Șerban paharnic, și Preda mare postelnic. Ispravnic, tudosie mare logofăt.

A scris Neagul, luna februarie 15 zile, în anul 7105.

† Io Mihail voievod, din mila lui Dumnezeu, domn. Io Mihail voievod <m.p.>.